

Andrzej F. Dziuba

"L'imputabilità penale nella legislazione canonica", Andrzej Józwowicz, Città del Vaticano 2005 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 51/1-2, 255-258

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cież tożsame. Cenne, jak się wydaje, byłoby dopowiedzenie o ‘istocie małżeństwa’. Podstawową wartością tej pracy jest usystematyzowany i logiczny wywód. Autor umiejętnie prowadzi dyskusję z uczonymi, nie stroni od analizy zagadnień spornych i dyskusyjnych we współczesnej kanonistyce. Wypowiada też ostrożnie swoją własną opinię, czasami może zbyt bojaźliwie. Należy też zauważyć, iż przypisach monografii autor prowadzi szeroki dyskurs, co również podnosi jej wartość. Sądzę, że recenzowana książka jest cenny wkładem do badań nad określeniem istotnych elementów małżeństwa, poprzez wskazanie potencjalnych obszarów obecności *essentialia* w konkretnym *matrimoniale foedus*. Ubogaca ona kanonistykę o wartościowe studium z zakresu prawa małżeńskiego. Można ją polecić czytelnikom, zwłaszcza kanonistom.

ks. Henryk Stawniak SDB

Andrzej Józowicz, *L'imputabilità penale nella legislazione canonica*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 2005, ss. 201.

Prawo kanoniczne jest szczególnym działem prawa kościelnego, swoistym jego fundamentem a zarazem i w pewnym sensie syntezą, wypracowanym bowiem w szczególnym procesie, i to z zaangażowaniem wielu podmiotów naukowych oraz legislacyjnych. Oczywiście nie jest mu obca cała iurisprudentia, która ukształtowała się – w bardzo dynamicznym procesie – na przestrzeni dziesiątków wieków, zwłaszcza rzymska, ale i późniejsza. Zatem można spotkać w nim wiele interesujących kwestii, które mogą mieć odniesienia bardziej ogólne, choć w tym konkretnym przypadku także własne zastosowania i szczególne interpretacje. Prawodawstwo kościelne pozostaje, zwłaszcza w kręgu kultury łacińskiej, szczególnym przykładem.

W te kwestie wpisuje się także szczegółowe zagadnienie poczytalności, ważnej kwestii, tak teoretycznej jak i praktycznej, zwłaszcza w kontekście wielorakich kategorii karnej, także w płaszczyźnie ich zastosowania. Ma ona swoją bogatą historię, a jednocześnie i konkretny stan faktyczny w legislacji kanonicznej, ale ciągle aktualna pozostaje sfera dalszych pytań czy badań naukowych.

Autor prezentowanego opracowania jest doktorem „*utroque iuris*” Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego. Książka jest integralną publikacją jego rozprawy doktorskiej przedstawionej na tej uczelni. Autor odbył także regularne studia w Papieskiej Akademii Kościelnej i od 1997 r. zaangażowany jest w służbie dyplomatycznej Stolicy Apostolskiej, m.in. w Mozambiku i Tajlandii, a ostatnio jako sekretarz w nuncjaturze w Budapeszcie. Z pewnością prawo kanoniczne

jest w tej posłudze szczególnie przydatne oraz stanowi ważny element kościelnego zaangażowania.

W pracy po wykazie skrótów (s. 5) z kolei podano dane techniczne odnoszące się do copyright (s. 6).

Treściowe wprowadzenie przygotował Zbigniew Suchecki OFMConv., Profesor Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w zakresie disciplina sanctionum poenaliū in Ecclesia (s. 7-9). Recenzent wypowiada wiele pozytywnych słów pod adresem autora oraz całego studium.

Po wstępie (s. 11-13) całość prezentowanego opracowania podzielona została na pięć rozdziałów, a te z kolei na wielostopniowe dalsze szczegółowe zbiory tematyczne. Taka forma organizacji rozprawy ułatwia lekturę i śledzenie podejmowanych badań oraz ich systematyzację, nie tylko organizacyjną.

Rozdział pierwszy ukazuje założenia filozoficzno-prawne o sankcjach karnych w różnych szkołach prawnych (s. 15-54). To, jak określa autor, swoisty excursus stolicō. Tutaj wskazano najpierw na doktrynę tzw. szkoły klasycznej, a z kolei na doktrynę szkoły pozytywnej. Mając na względzie te dwie prezentacje przywołano opinię szkoły pośredniej. Autor omówił jeszcze humanistyczną szkołę karną. Podjęto tutaj pewną próbę podsumowania.

Koncepcja *Christifideles delinquentes* w kanonicznym prawie karnym to tematyka drugiego rozdziału (s. 55-104). Najpierw ukazano narastanie historyczne władzy nakazującej Kościoła do roku 1917. Z kolei przyjrano się nowym i aktualnym wskazaniom. Wreszcie w oparciu o Kodeks z 1983 r. syntetycznie ukazano podstawowe elementy koncepcji „*christifideles delinquentes*”.

Kolejny rozdział koncentruje się na ukazaniu fundamentu poczytalności w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 roku (s. 105-132). Ma to określone uwarunkowania filozoficzno-moralne aplikowane do doktryny kanonicznej. Wspomniany Kodeks jest tutaj ukazany przykładem spotkania elementów moralnych oraz prawnych, zwłaszcza w kontekście kan. 2200.

Rozdział czwarty koncentruje się na ukazaniu rewizji księgi „*De delictis et penis*” ze szczególnym odniesieniem do kwestii poczytalności karnej w schematach przygotowawczych nowego Kodeksu (s. 133-153). Podstawowe principia przyjęte zostały już w r. 1967. Ważnym były jednak uwagi pierwszego schematu z 1965 r. Kolejno ukazano jeszcze dalsze etapy tworzenia się nowego Kodeksu oraz jego linii wobec poczytalności karnej, a odnoszące się kolejno do lat 1973 i 1982.

„Fundament poczytalności w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku” to tytuł kolejnego rozdziału omawianego studium (s. 155-178). Po nakreśleniu podstawowych zasad rozróznilo między poczytalnością prawną a moralną. Bardziej szczegółowo przeanalizowano kanon 1321, paragraf pierwszy i trzeci. Ukazano oddzielnie *dolus et culpa*. Wreszcie okoliczności wpływające na poczy-

talność, które mogą ją powiększać czy pomniejszać

Całość treściową zamyka ogólne podsumowanie (s. 179-184). Jest ono dobrym tekstem syntetyzującym, a który jest jednocześnie ciekawym wskazaniem na wiele problemów wokół omawianej problematyki.

Z kolei zamieszczono bibliografię, która podzielona została na źródła i literaturę (s. 185-198). Te pierwsze rozgraniczono na nauczanie soborowe, legislacje kanoniczne, nauczanie papieży oraz teksty patrystyczne.

Całość opracowania zamyka dość szczegółowy spis treści, który przywołując wielostopniowy podział stał się dobrym syntetycznym wprowadzeniem w całość opracowania (s. 199-201).

Studium rzymskiego dyplomaty jest dobrym wprowadzeniem w interesującą tematykę poczytalności karnej według legislacji kanonicznej zwłaszcza odnoszącej się do obu ostatnich Kodeksów. Jest to zatem praktycznie szczególnie ważne zagadnienie w całości prawa karnego, zwłaszcza wyrażone w aktualnie obowiązującym Kodeksie łacińskim z 1983 roku, który prezentuje znaczną nowość w stosunku do dotychczasowego prawodawstwa powszechnego. Jak to wyraźnie ukazuje autor, trzeba mocno podkreślić, iż nie jest to tylko zagadnienie czysto teoretyczne, ciekawy przedmiot dywagacji naukowych, ale ma ono bardzo liczne aplikacje praktyczne na różnych poziomach procedury kanonicznej. Jest to dojrzałe studium, głębokie z umiejętnymi odniesieniami do doktryny kanonicznej. Lekturę ułatwia klarowny i naukowy język (por. 8-9).

Bardzo szczegółowe wniknięcie w historię oraz kanonicznie obowiązującą współcześnie rzeczywistość czyni z prezentowanego studium bardzo praktyczne i twórcze opracowanie. To przecież ważne i zarazem twórcze sięgnięcie do przeszłości, a więc sięganie „ad fontes”. Warto tutaj zauważyć, że całość naukowej narracji stawia autora prezentowanego opracowania w gronie wybitnych znawców tej problematyki, a konkretnie kwestii poczytalności. Warto jednak zauważyć, że studium to nie traci jednocześnie w niczym swych walorów teoretycznych i naukowych. Autor bardzo swobodnie porusza się w samym temacie oraz szerokiej bazie źródłowej i literaturze przedmiotu. Co więcej, umiejętnie odwołuje się do szerokiej sfery interdyscyplinarnej. Jest to jednocześnie znak zwiastujący szerokie kompetencje jurysdyczno-teologiczne.

Dobrze, że w bibliografii rozprawy znalazły się także publikacje w języku polskim, np. F. Bączkowski, J. Krukowski, M. Myrcha, T. Pawluk. To dobry znak wskazania także na znaczące osiągnięcia polskiej kanonistyki, które winny być prezentowane wobec innych studiów. Niestety współczesna kanonistyka polska nie może pochwalić się dzisiaj tak gruntownymi opracowaniami. Fakt braku znajomości języka nie powinien być tutaj przeszkodą, chodzi bowiem o sam fakt konkretnego wskazania na szczegółowe badania, a jednocześnie przypomnienie

iz problematyka ta jest żywo obecna w polskich badaniach, co świadczy o wrażliwości tematycznej polskich kanonistów.

Niestety w wykazie źródeł zabrakło wskazania „Katechizmu Kościoła Katolickiego” (s. 181). Także w bibliografii oraz w przypisach znalazły się pewne niejasności, niekonsekwencje czy braki dookreśleń, ale niektóre z nich autor stara się na swój sposób wyjaśnić (np. s. 186, 188, 189)

Dziwi także fakt, iż całość przypisów nie została zorganizowana w numeracji w ramach poszczególnych rozdziałów. Nie mniej jest to jeden z możliwych systemów. Natomiast zawartość treściowa przypisów jest ważnym dopowiedzeniem czy wręcz kontynuacją narracji badawczej.

Każdy czytelnik, a zwłaszcza kanonista otrzymał w prezentowanym studium w miarę kompleksowe opracowanie jednego z ważnych zagadnień współczesnej legislacji kanonicznej, tj. kwestia poczytalności. Stanowi ono dobry przykład wielopłaszczyznowego pochylenia się nad nie tylko interesującym naukowo, ale przed wszystkim ważnym zagadnieniem kanonicznym w sferze praktyki kanonicznej. Z zakresie kanonistyki trudno bowiem jednoznacznie oddzielić realia praktyczne i teoretyczne. W pracy proporcjonalnie wybrzmiewają elementy nauczania filozoficznego, teologicznego i prawniczego, zwłaszcza z odwołaniem do kodeksów z 1917 i 1983 oraz 1990 roku. Sam autor zaś jest świadomy, iż nie wykorzystał przesłania Kodeksu dla Kościołów Wschodnich (s. 184).

Przedstawiona analiza problemu poczytalności w prawodawstwie kanonicznym jest ważnym pochyleniem się nad elementem iuriprudentia kanonistyki. Problem ten jest realnym i występuje w samej legislacji oraz praktyce sądowniczej. Zatem jego interpretacja jest szczególnie ważna w samym orzecznictwie.

Bp Andrzej F. Dziuba

Marek Stokłosa, *La figura del superiore provinciale nel nuovo Codice di Diritto Canonico e nel diritto proprio della Congregazione dei Sacerdoti del Sacro Cuore di Gesù*, Studia Dehoniana 48, Roma 2007, ss. 515.

Recenzowana publikacja jest dysertacją doktorską napisaną na Wydziale Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie pod kierunkiem ks. Prof. Dominga Javier Andrés Gutierrez.

Motywym skłaniającym Autora, kapłana przynależącego do Zgromadzenia Księża Najświętszego Serca Jezusa, zatrudnionego obecnie na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,